

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för veterinärmedicin
och husdjursvetenskap
Institutionen för kliniska vetenskaper

Etologi inom djuromvårdnad

Djursjukskötarens roll i mötet med osäkra och rädda hundar

Anna Stohm

*Uppsala
2016*

Kandidatarbete inom djursjukskötare kandidatprogram, 2016:2

Examensarbete i djuromvårdnad, 15 hp

Etologi inom djuromvårdnad – djursjukskötarens roll i mötet med osäkra och rädda hundar

Ethology in Animal Healthcare – the veterinary nurse’s role in handling insecure and fearful dogs

Anna Stohm

Handledare: Todd Johansson, institutionen för kliniska vetenskaper

Examinator: Görel Nyman, institutionen för kliniska vetenskaper

Examensarbete i djuromvårdnad

Omfattning: 15hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå G2E

Kurskod: EX0796

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2016

Serienamn: Kandidatarbete inom djursjukskötare kandidatprogram

Delnummer i serie: Examensarbete 2016:02

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: hund, etologi, interspecifik kommunikation, hantering, djursjukskötare

Keywords: canine, ethology, interspecific communication, handling, veterinary nurse

**Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences**

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för kliniska vetenskaper

SAMMANFATTNING

Syftet med arbetet är att beskriva hur djursjukskötaren på ett bra sätt hanterar den osäkra och kanske rädda hunden. Fokus ligger på första mötet i undersökningsrummet. Arbetet inkluderar även hundens kommunikationssignaler och beskriver domesticeringsprocessen. Den domesticerade hunden kommunicerar med hjälp av akustiska, olfaktoriska, visuella och taktila signaler. Vilket är mycket likt dess förfäder som med allt större säkerhet sägs vara vargen. Hunden har dock olikt vargen förmågan att utveckla komplexa sociala relationer med människan. De undviker konfrontation in i det sista och kommunicerar utefter det. Som djursjukskötare är det dock inte alltid möjligt att ge hunden det utrymme den söker på grund av behandlingar som behöver utföras. Det upplevs som stressande av hunden och kan trigga oönskade beteenden. Med hjälp av anpassningar i miljön, lågstresshantering och motbetingning finns det mycket att göra för att reducera de faktorer som triggar hunden. Till hjälp finns diverse olika hjälpmedel som munkorg och handduk vilket ökar säkerheten och sänker stressnivån för både patient och personal.

En enkät utformades i syfte att se hur yrkesverksamma djursjukskötare agerar vid möte med en osäker och kanske rädd hund samt för att se hur frekvent tillgängliga hjälpmedel används. Resultatet visade på att djursjukskötarna som besvarade enkäten upplever att etologi är ett viktigt ämne. Respondenterna använde vid behov de hjälpmedel som representerades i enkäten och var rörande överens om hur de skulle möta en osäker och rädd hund i undersökningsrummet. Genomgående bland fritextsvaren gällande den frågan lyftes sådant som att undvika ögonkontakt, sätta sig på huk vid sidan och att låta hunden ta första kontakten. Ett resultat som överensstämmer med den fakta som tas upp i arbetets litteraturöversikt.

SUMMARY

The aim for this study was to describe how the veterinary nurse in a proper way handle the insecure and maybe fearful dog. Focus was on the first greeting in the examination room. It also includes the process of domestication, communication signals and alternatives for restraint. The domesticated dog, just as other members of the Canidae family, communicates through acoustic, olfactory, visual and tactile signals. The dog can, unlike the wolf, form complex social relationships with humans. Dogs avoid conflicts as much as possible. As a veterinary nurse it is not always possible to give dogs the possibility to avoid us, due to treatments and examinations. It increases the level of stress for the dog and can trigger unwanted behavior. By adapting the environment, practice low stress handling and counterconditioning one can reduce factors that elevate the level of stress in the dog. There are several methods for restraint to use when needed in order to handle the patient in a way that's safer for both the animal and the personnel.

A survey was conducted with the purpose to see how working veterinary nurses act when encountered with an insecure and maybe fearful dog. The aim was also to investigate how frequently different methods for restraint and other tools for handling were used. The result showed that the veterinary nurses that answered the survey thinks that ethology is an important part of the profession. Methods for restraint and other valuable tools used to handle dogs in the clinic showed to be used frequently when needed by the respondents. They were also in agreement about how to handle and greet the insecure and fearful dog. The answers to that question included among other things avoiding eye contact, squat down at the dog's side and letting the dog make first contact. A result that concurred with fact presented in the literature overview.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	10
Syfte	10
Frågeställningar.....	10
Material och metod	11
Litteraturoversikt	11
Enkätstudie.....	11
Resultat	12
Litteraturoversikt	12
Domesticering	12
Interspecifik kommunikation	12
Hundens sinnen	13
Luktsinne	13
Syn	13
Hörsel.....	13
Känsl	13
Smak	14
Kommunikationssignaler	14
Visuella signaler	14
Olfaktoriska signaler.....	15
Akustiska signaler.....	16
Taktila signaler	17
Hantering av hund på klinik	17
Det initiala mötet	17
Identifiera rädsla och osäkerhet	18
Hantering av den osäkra eller rädda hunden.....	18
Hjälpmedel	19
Godis.....	19
Hållhjälp.....	19
Handduk.....	19
Munkorg.....	20
Nosgrimma.....	20
Krage.....	20
Sedativa.....	20
Undersökningsbord.....	20
Miljö.....	20
Enkätstudie	21
Diskussion	26
Litteratordiskussion	26
Resultatdiskussion	27

Metoddiskussion	29
Konklusion	30
Tack	30
Referenser	31
Bilagor	34
Bilaga 1: Enkät	34
Bilaga 2: Information via mejl	37
Bilaga 3: Påminnelse	37

INLEDNING

Domesticering

Arkeologiska fynd tyder på att domesticeringen startade för 12 000-15 000 år sedan samtidigt som genetiska bevis indikerar att det kan ha varit mycket tidigare än så (Guillén *et al.*, 2002). Alla inom gruppen canidae, vilket inkluderar den domesticerade hunden, kommunicerar med varandra främst med hjälp av vokalisering samt visuella och olfaktoriska signaler (Bradshaw & Nott 1995). En mängd kommunikativa signaler som hunden använder har visats överensstämma med flera av de som vargen uppvisar. Hos de hundraser som finns idag varierar storleken mycket men alla kan de forma komplexa, sociala relationer till människan vilket underlättar kommunikationen arterna emellan, så kallad interspecifik kommunikation. Flertalet av de här förmågorna har selekterats fram från den ursprungliga vargen under lång tid och är en av anledningarna till att vi människor känner oss dragna till hunden och ofta benämner den som människans bästa vän (Jensen, 2007).

Hunden som patient

Det finns mycket att göra för att se till att patienten får en så bra upplevelse av sitt besök hos veterinären som möjligt (Yin, 2009). Ett sätt är att utbilda personalen inom lågstresshantering och etologi. Ett arbetssätt som inte behöver ta mer tid att utöva men som kräver desto mer kunskap och teknik. En negativ upplevelse hos veterinären kan orsaka stora problem under framtida besök med en hund som lärt sig att enda sättet att komma undan är genom att uppvisa aggressiva beteenden. Hundar försöker ofta undvika konfrontation in i det sista och kan ge flera lugnande signaler såsom gäspning, titta bort, vända bort kroppen och slicka sig om munnen (Wheland & Yelland, 2013). Personal kan inte alltid ta i akt de signaler som hunden förmedlar vid besök hos veterinären på grund av behandlingar och undersökningar som måste genomföras. Hjälpmedel som hållhjälp, sedativa eller munkorg kan vara nödvändigt för allas säkerhet.

Syfte

Syftet med det här arbetet är att beskriva vilka medel hundar har för kommunikation och hur de använder dem. Så även utröna hur deras relation med människan utvecklats. Med förhoppningen att genom fördjupad kunskap om hundens beteende öka möjligheten att ge en upplevelse på klinik som är mer positiv och mindre stressande för dem. Framförallt vad gäller hanteringen av den osäkra och kanske rädda hunden. Arbetets fokus ligger på första mötet i undersökningsrummet. Hur utbredd användningen av hjälpmedel är och när de bör användas är även det en del av syftet.

Frågeställningar

- Hur möter vi som djursjukskötare en osäker och kanske rädd hund på ett bra sätt?
- Hur och när används tillgängliga hjälpmedel i klinisk verksamhet och vad har de djursjukskötarna i åtanke när de möter en osäker och kanske rädd hund?

MATERIAL OCH METOD

Litteraturöversikt

Material samlades in från vetenskapliga artiklar och studier samt relevant facklitteratur. Om dessa inte fanns att tillgå användes granskade översiktsartiklar. En mängd sökord användes i olika kombinationer beroende på vad som var i fokus. Exempelvis i sökandet efter fakta om interspecifik kommunikation användes ord som dog, canine, human, communication, wolf, behavior etcetera. Likaså valdes andra ord i olika kombinationer till sökandet efter material för vilka hjälpmedel som används inom djurens hälso- och sjukvård, exempelvis dog, canine, muzzle, "animal clinic", veterinär*, restraint. Träffar som valdes bort var artiklar som inte var granskade eller material som saknade relevans för ämnet. Ett tiotal artiklar gick bort i ett andra urval. Sammanlagt 11 översiktsartiklar och 10 originalartiklar ansågs relevanta tillsammans med 11 fackböcker. Databaser som användes i sökandet var Web Of Science och Google Scholar. Flertalet relevanta källor hittades via referenslistorna till fackböckerna.

Enkätstudie

Utformning

En enkät utformades för att skapa en uppfattning om hur användningen av hjälpmedel såg ut bland yrkesverksamma djursjukskötare och vad de hade i åtanke vid mötet av osäkra och kanske rädda hundar. Enkäten utformades i programmet Google Formulär och bestod av tjugo frågor inklusive fyra följdfrågor, se bilaga 1. Det webbaserade enkätprogrammet gjorde det möjligt för de svarande att fylla i enkäten anonymt. De fem första frågorna, inklusive en följdfråga, ställdes för att ge bakgrundsinformation av respondenterna. Resterande frågor ställdes för att se hur utbredd användningen av hjälpmedel är och när de används. En avslutande, öppen fråga ställdes där de svarande fick beskriva hur de skulle agera vid en beskriven situation.

Urval

Ett mejl sändes ut till den adress som stod på företagets hemsida, se bilaga 2. Enkäten skickades sammanlagt ut till 33 djursjukhus och kliniker med en förfrågan om att den som mottar mejlet vidarebefordrar länken till enkäten till de djursjukskötare som arbetade på polikliniken på deras arbetsplats. Urvalet var inte slumpmässigt utan utgick från valblanketten som användes inför den verksamhetsförlagda utbildningen på Djursjukskötarprogrammet år 2015. Enkäten "Etologi inom djuromvårdnad" låg ute i sammanlagt 5 veckor, 14 mars - 11 april. De första fyra veckorna inkom 60 svar. En påminnelse utgick sedan, se bilaga 3. Det resulterade i ytterligare 16 svar vilket gav totalt 76 svar.

Interna bortfall

I resultatet förekom ett antal bortfall. På fråga 4 blev det ett bortfall på grund av ett uteblivet svar, likaså på fråga 5. På frågan hur länge de svaranden arbetat inom djurens hälso- och sjukvård förekom 5 bortfall där de svarande uppgett sin yrkestitel istället. På fråga 12 var det 2 bortfall.

RESULTAT

Litteraturoversikt

Domesticering

Dagens domesticerade hund, *Canis Familiaris*, är en del av familjen *Canidae* vilken bland annat inkluderar varg och schakal (Jensen, 2009). Det har funnits ett flertal teorier kring hundens ursprung och domesticering (Miklósi, 2007). En teori har varit att hunden härstammar från flertalet förfäder medan nyare rön påvisar att de härstammar från en förfäder. Flertalet studier kring beteenden, fysiologiska attribut och genetiska markörer som gjorts argumenterar starkt för att vargen är förfäder till hunden (Clutton-Brock, 1995). De olika teorierna kring domesticeringsprocessen har kritiserats på olika punkter men hör på många sätt ihop och det kan vara svårt att utröna när, hur och var domesticeringen påbörjades (Miklósi, 2007). Diversifiering från varg till hundens prekursor kan ha tagit plats på flertalet geografiska platser där *canidae* delat habitat med människan men även vid olika tidpunkter i historien. Zeder och Hesse (2000) har för andra domesticerade arter visat att den morfologiska förändringen sker senare än den genetiska vilket kan indikera att det varit så även för hunden. Leonard & Vilá (2007) menar att de arkeologiska fynd som finns indikerar en underskattning av domesticeringens början. Amorim *et al.* (1997) föreslog att vargpopulationer kan ha domesticerats för cirka 50-100 000 år sedan, mycket tidigare än vad man trott. Det första mötet mellan varg och människa kan ha triggat domesticeringen (Csányi, 2005: se Miklósi 2007).

Interspecifik kommunikation

Den domesticerade hunden har olikt vargen förmågan att utveckla komplexa sociala relationer till människan (Jensen, 2009). I en studie av En *et al.* (2015) observerades en ökning av oxytocin i urin hos både hund och människa efter en tids interaktion där ögonkontakt var den avgörande faktorn. Denna ökning sågs inte mellan människa och socialiserad varg som sällan bjöd på ögonkontakt alls. I en studie av Csányi *et al.* (2003) blockerades lösningen på en uppgift och fler hundar än socialiserade vargar tog ögonkontakt med testpersonen samt höll den längre. En teori har varit att hundens sociala förmåga mot människor är något som utvecklas under deras livstid men en studie av Brown *et al.* (2002) visade att valpar på nio veckor hade förmåga att följa både blick och handtecken. Att socialiserade vargar inte visats ha en god förmåga till ögonkontakt eller för att följa sociala signaler givna från människor tyder på att de förmågorna uppstått genom genetisk predisposition (Csányi *et al.* 2003). I en studie av Hare *et al.* (2005) följdes en population med rävar som avlats fram på individer som inte visade rädsla eller aggressivitet. De individerna jämfört med en slumpmässigt framavlade grupp visade sig vara skickligare på att läsa sociala signaler från människor. I en studie av Douglas *et al.* (1998) mättes kortisol i blodet före och efter tjugo minuters klappande. Det visade sig att gruppen som inte mottog kontakten hade ett ökat kortisolvärde tjugo minuter efter första blodprovstagningen medan höjningen förhindrades hos de hundar som klappades. En positiv effekt av taktil kontakt sågs även i en studie av Feurbacker & Wynne (2014). De mätte bland annat hur mycket tid hunden tillbringade nära en människa som gav verbalt beröm respektive taktil kontakt. Generellt sett höll sig hundarna närmare när taktil kontakt gavs. Författarna indikerade även att verbal kommunikation inte har något större påverkan såvida det inte backas upp av ett annat stimulus som lek eller mat. Samt att taktil kontakt kan vara en viktig del i interaktionen med människor.

Hundens sinnen

Luktsinne

I en studie av Walker *et al.* (2006) studerades fyra schäfrar och deras känslighet att upptäcka en viss doft. Doften testades i olika koncentrationer från 6-0,2 ppt. Det visade sig att de klarade koncentrationer ner till 1,1-1,9 ppt. Det är ungefär 10,000-100,000 gånger lägre än vad som observerats hos människor. Ett gott luktsinne är betydelsefullt för att upptäcka bytesdjur och hundar har en god förmåga att känna ifrån vilken riktning olika dofter kommer (Miklósi, 2007). Det olfaktoriska systemet hos hundar har en större yta med epitel där receptorerna även sitter tätare, jämfört med människan. De har 220-2000 miljoner olfaktoriska neuroner jämfört med människans 12-40 miljoner. I en studie av André *et al.* (2003) indikerade resultatet att antalet olika olfaktoriska receptorer hos hund är cirka trettio procent fler än hos människan. Det innebär att ihop med ett större antal olfaktoriska neuroner ökar chansen att fånga upp olika dofter som har en låg koncentration av partiklar. Att spåra är en aktiv process där hunden genom att sniffa mer intensivt ökar koncentrationen av molekyler i nashålan vilket ökar chansen för kontakt med receptorcellerna (Doving *et al.*, 1993).

Feromoner är kemiska ämnen som produceras i syfte att påverka en individ inom arten och kan utsöndras för olika ändamål (Bubna-Littiz, 2007). Dessa utsöndras från flera organ och återfinns exempelvis i urin, analsäckar och vagina. Vomeronasala organet är ett doftorgan i nashålan som har receptorer känsliga för feromoner (Miklósi, 2007).

Syn

Hundar har en begränsad förmåga att se detaljer och färger (Jensen, 2009). De är dock duktiga på att uppfatta små rörelser. Det finns dokumentation som visar att hundar kan urskilja objekt i rörelse på uppemot niohundra meters avstånd (Miklósi, 2007). De har även en god förmåga att se i svagt ljus vilket beror på att tapetum lucidum reflekterar ljus tillbaka genom fotoreceptorlagret i retina (Braekevelt & Lesiuk 1982). De har dock svårt att fokusera objekt som är närmre än 33-50 centimeter (Murphy, 1995). Retina består av två olika typer av receptorceller, tappar och stavar. (Miklósi, 2007). Stavarna är de mest ljuskänsliga och representerar cirka nittiosju procent av receptorcellerna. Tappar kan diskriminera mellan olika våglängder och ansvarar för färgseendet (Geist *et al.*, 1989). Hunden har två typer av tappar vilket ger dem de anatomiska förutsättningarna för att se färg (Murphy, 1995). Hundar verkar uppfatta två olika färgskiftningar. Det kan jämföras med att vara färgblind för rött och grönt.

Hörsel

Hörselsystemet består av ytter-, mellan- och inneröra (Bubna-Littiz, 2007). Ytterörat består främst av brosk, vilket skapar formen för rassistiska öron, och muskler som används för att rikta öronen. Öronens utformning gör att de har en god förmåga att lokalisera källan för ljud vilket är en fördel för ett rovdjur som arbetar i tuff terräng. Hundar har förmågan att höra frekvenser upp mot 45 kHz jämfört med människans förmåga som uppgår till runt 18 kHz (Heffner, 1998).

Känsl

Smärta kan åsamkas av faktorer som värme, kyla, mekaniskt tryck och vävnadsskada (Bubna-Littiz, 2007). Nociceptorerna är känsliga för olika stimuli som värme, tryck och kemiska ämnen. Dessa är öppna nervändar ute i vävnaden som när de blir utsatta för stimuli sänder

signaler via ryggmärgen upp till hjärnan där signalerna tolkas. Hos hundar varierar smärtröskeln från individ till individ men är också till viss del rasbetingat.

Smak

Smaksinnet hos hundar tros likna det hos människan då båda innehar de fem receptorer som hittills upptäckts vilka är för surt, bittert, sött, salt och umami. (Kurihara & Kashiwayanagi 2000). Signaler skickas till hjärnan från receptorceller som sitter i kluster, smaklökar, och de återfinns på tungan, gommen, epiglottis och i övre delen av esofagus (Bubna-Littiz, 2007). På grund av sitt känsliga luktsinne tros hundar känna en större variation av smaker. Det huvudsakliga syftet med ett bra smak- och luktsinne är att undvika olämplig föda.

Kommunikationssignaler

Visuella signaler

Avståndsökande signaler

Avståndsökande signaler involverar både aggressivt beteende och lugnande signaler, använda för att undvika konflikt (O’Heare, 2007). Aggressivt beteende kan användas för att få tillträde till ett önskat stimuli alternativt för att undvika ett obehagligt stimuli (O’Heare, 2007). Hundar uppvisar generellt sett flertalet hotande signaler innan de går till attack. En hund som uppvisar hot signaler står upp med huvudet högt och tyngdpunkten långt fram för att se så kraftfull och stor ut som möjligt. Avståndet mellan bakbenen ökas och svansen hålls högt, den kan svinga fram och tillbaka eller hållas stel. Raggen är rest, hunden är på helspänn och håller en fast ögonkontakt. Mungiporna är framdragna och kan blotta incisiverna och canintänderna. Vid en hotintensifiering kan hunden sänka huvudet, mest troligt som skydd för sin egen strupe. Signalerna varierar i intensitet beroende på graden av upphetsning. Om hunden attackerar kan den bita repetitivt eller hålla fast och eventuellt skaka. Är hunden mindre upphetsad kan den lägga haka eller en tass på mottagarens rygg eller nacke. Hunden kan ta ett grepp om mottagarens nos och tvinga ned denne på marken (Bradshaw & Nott 1995). Den kan också om den bluffar börja visa lugnande eller ambivalenta signaler istället. En undergiven hund kan använda sig av avståndsökande signaler i ett passivt försvar (Overall, 1997). Det kan innefatta signaler såsom bortvänd blick, slick om nosen, en låg svans och tillbakadragna mungipor. Hunden kan även ”frysa” vilket signalerar att den inte vill utmana. Vid starkare hot kan tänkas att den lägger sig ned och blottar bröst och abdomen.

Avståndsminskande signaler

Aktiva och passiva lugnande signaler kan användas för att undvika konflikt och används i det fallet i ett avståndsökande syfte (O’Heare, 2007). En hund som ger avståndsminskande signaler med avsikt att närma sig en annan individ använder ofta lek som invit. Det kan inkludera beteenden som bugställning, en lufsande gång, nysningar, ögonblinkningar, flämtande och eventuellt uppmuntrande skall som ofta ljudar i en högre ton än ett skall som skulle ges i avståndsökande syfte. Hundar leker ofta jaktlekar eller brottas. Det inkluderar beteenden som annars kan verka hotande men genom att kommunicera med varandra under lekens gång om att intentionen är vänlig, exempelvis genom användandet av bugställning, så undviks missförstånd. Detta kallas för metakommunikation. Förutom lek kan en lugn hund med öronen i neutral

position, avslappnad mun och med svansen buren i en lättsam position också vara positivt inställd till sociala interaktioner. Det förekommer här inga tecken på avståndsökande signaler.

Aktivt lugnande signaler kan ses vid hälsning och efter incidenter där ett missförstånd skett, då i ett försök att förhindra en negativ utveckling av mötet (Schenkel, 1967). Tecknen på underlägsenhet är tydliga och ingen fientlighet finns att se. Signaler som ges kan vara öron bakåt nära huvudet, tillbakadragna mungipor med en något öppen mun, en ihopkrupen kroppsställning för att göra sig så liten som möjligt och svans i en låg position. Svansen eller hela bakkdelen kan vagga sida till sida. Hunden kan sätta sig ned med huvudet in mot bröstet, undvika ögonkontakt och lyfta tasserna mot mottagaren (Bradshaw & Nott 1995). Hunden kan närma sig en annan individ med sin kropp böjd i en u-form vilket blottar ansikte och analområde för inspektion av mottagaren (Schenkel, 1967). Den kan även trycka sin nos mot mottagarens och slicka i korta, snabba drag. Likheter ses med valpens tiggande av mat. Det är troligt att beteendet utvecklats därifrån för att framkalla en föräldralik tolerans hos mottagaren.

Passiva lugnande signaler inkluderar beteenden såsom att ligga ner i en position där undersidan av bröst och ibland abdomen blottas (Schenkel, 1967). Abdomen visas ofta som följd av att den andra hunden inspekterar området för könsorgan. Öronen är vinklade bakåt och ligger an mot huvudet och svansen hålls i en låg position och kan vagga från sida till sida. Hunden kan lyfta en framtass mot mottagaren. Hunden förblir stilla tills dess att den andra hunden är klar med sin inspektion. Pannan är slät, blicken bortvänd och mungiporna tillbakadragna (Bradshaw & Nott 1995). Sändaren kan även slicka sig om munnen eller låta tungan hänga ute. Passiva lugnande signaler tros reflektera det passiva beteende som valpar uppvisar när föräldern rengör och inspekterar dem.

Ambivalenta signaler

Större delen av de signaler en hund ger är blandade från olika kategorier, så kallade ambivalenta signaler (O’Heare, 2007). Avståndsökande signaler är för det mesta ambivalenta. Om inte skulle hunden attackera direkt utan tvekan alternativt välja att fly utan omsvep. Om en hund finner sig i en situation där den både har anledning att närma sig och att hålla avstånd så kan detta ses. Den kommer troligt pendla mellan avståndsökande och lugnande signaler i snabba sekvenser. Sändaren signalerar att den inte har för avsikt att angripa men är beredd att försvara sig själv. Hunden kan även i olika situationer blanda mer aktiva avståndsminskande signaler med mer passiva lugnande signaler likväl som pendla mellan avståndsökande och aktivt avståndsminskande signaler (O’Heare, 2007). I den sistnämnda situationen använder hunden aktiva avståndsminskande signaler utan att använda sig av metakommunikation med den andra individen under lek. Den utnyttjar istället signaler såsom att lägga tasserna på ryggen och kan bli aggressiv om den inte får det gensvar den söker hos mottagaren.

Olfaktoriska signaler

Olfaktoriska signaler har fördelen att de blir kvar i miljön en längre tid och förmedlar information till andra individer även när sändaren inte är i närheten (Bradshaw & Nott, 1995).

Körtlar

Huden innehar två typer av körtlar, den ena är talgkörtlar som producerar ett oljigt sekret och den andra är svettkörtlar (Bradshaw & Nott, 1995). Apokrina svettkörtlar producerar ett vattnigt sekret som finns över hela kroppen med en högre koncentration i ansiktet och kring

analöppningen. Hundar är benägna att dofta och inspektera dessa områden vilket indikerar att sekretet är betydelsefullt för kommunikationen, exakt vilken betydelse den informationen har är oklar. Ekrina svettkörtlar återfinns mellan tårna och det doftande sekret som bildas kan spridas genom att hunden krafisar (Jensen, 2009). Krafсандet kan vara en visuell signal till andra individer både genom själva utförandet och med hjälp av de märken som kvarstår. Från analsäckarna avges vid defekation ett annat sekret. Det är individspecifikt och varierar i sammansättning inte bara mellan individer men ändras även hos samma individ subtilt över tid (Bradshaw & Nott, 1995). Det innebär att mottagaren måste uppdatera sin association kontinuerligt.

Urin

Urin och dess komposition kan ge individspecifik information (Bradshaw & Nott, 1995). Tikar kan exempelvis urinmarkera under löp för att sprida feromonpartiklar. Urin kan även användas i syfte att markera revir (Jensen, 2009). I vargflocken är det alfaparet som urinerar med lyft ben medan det hos hundar utförs av de flesta köns mogna hanar (Bradshaw & Nott, 1995). Den domesticerade hunden kan ses köa bakom varandra för att markera över den andra hundens urinering. Liknande beteende har setts hos varg där en flock markerar över en ensamvargs urinmarkering. Genom att markera ovanför så maskeras den oönskade doften. Hundar kan även lyfta benet inför andra hundar utan att urinera vilket indikerar att det är en visuellt driven signal.

Avföring

Avföring som kommunikationsmedel är mindre vanligt hos den domesticerade hunden (Jensen, 2009). Vargar har setts defekera i sina stigar istället för att gå av stigen. Mest troligt för att föra vidare information om territoriala gränser.

Feromoner

Feromoner spelar en stor roll exempelvis för reproduktionen då tiken utsöndrar ett feromon under proöstrus och östrus som fångar intresset hos hanhundar (Bubna-Littiz, 2007). Signalerna når bland annat hypotalamus men inte olfaktoriska cortex vilket innebär att hunden inte känner någon doft av feromonerna men påverkas av dem likväl.

Akustiska signaler

Akustiska signaler är effektivt över längre distanser och är särskilt fördelaktigt när visuell kontakt är försämrad (Bradshaw & Nott, 1995). En ökad tendens för skall kan ha selekterats fram som en biprodukt av domesticeringen då hundar har närmre till skall än andra ur familjen Canidae. Hos varg har man observerat två typer av skall, ett kort skall använt för att larma samt ett mer hotande som används när inkräktare närmar sig. Hundar använder skall i flertalet sociala sammanhang med en större nyansering än vargar (Feddersen-Petersen, 2007). Det här har fått forskare att tro att skall inte har någon annan kommunikativ betydelse annat än att belysa andra signaler hunden ger samtidigt. Det har dock visats att typen av skall varierar med sammanhang och att det hela kan vara mer komplext än vad man först trott (Yin, 2002). Hunden har ett reducerat antal ansiktsuttryck jämfört med vargen (Bradshaw & Nott, 1995) En teori existerar om att reduktionen av ansiktsuttryck korrelerar med det mer nyanserade skallet. Medan vargar primärt integrerar visuella signaler i sin lek så är det många hundraser som istället integrerar skall och skallekar (Zimen 1981: se Jensen 2007 s. 113).

Vargar sägs yla antingen när de är ensamma och söker kontakt med andra flockmedlemmar, för att locka till sig andra vargar under parningssäsong eller för att samla flocken (Bradshaw & Nott, 1995). Hundar tros till viss del yla av samma anledningar. Dock finns det hundar som ylar mot objekt eller rakt ut i luften så den exakta orsaken till beteendet är något oklart och en utmaning att studera på grund av stor individuell variation. Grymtande kan ses vid hälsning men också som ett tecken på förnöjsamhet (Serpell, 1995). Morr kan användas som hotsignal och försvar men också under lek. Pip eller gnäll används för att signalera en rad olika beteenden som hälsning, försvar, söka uppmärksamhet, smärta och lugnande. Klappa tänder är ett beteende som kan användas som varning, lek, i försvar eller i ren förväntan (Bradshaw & Nott, 1995). Det är ett beteende som på grund av stor individuell variation är en utmaning att studera.

Taktila signaler

Nyfödda valpar är känsliga för taktila signaler eftersom de föds blinda och rör sitt huvud från sida till sida tills de kommer åt att dia (Harrington & Asa, 2003). Senare i livet lär de sig genom lek hur hårt de kan bita, hur hårdhänt de kan interagera och hur konflikter hanteras (Feddersen-Petersen, 2007). Rätt och fel i sociala sammanhang lär sig vargen bäst i en lekfull atmosfär och under lek turas deltagarna om att vara undergivna (Feddersen-Petersen, 2007). Lek tros även ske som fysisk träning och för att öva muskelminnet som förberedelse inför framtida jakt. Domesticerade hundar som lever i grupp har setts ha som högst lekaktivitet mellan sex veckor och sex månader därefter kan leken ta en allvarligare ton. Aktiva lugnande signaler som slickande i mungipa och avståndsökande signaler som att ta ett grepp om nosen eller en tass över nacken är också taktila signaler som används i syfte för kommunikation (O’Heare, 2007).

Hantering av hund på klinik

Hur hunden upplever ett besök hos veterinären beror på ett flertal faktorer (Hedges, 2014). Hunden är på en okänd plats och kan bli påverkad negativt av andra hundars feromoner, beteenden och akustiska signaler. Att bli fasthållen, behandlas och förlora känslan av kontroll och möjligheten att fly ökar ytterligare risken att hunden försvarar sig. Hur hunden reagerar beror på temperamentet och tidigare erfarenheter. Smärta och stress sänker toleransnivån. Även om hunden i vanliga fall kan hantera ljud eller att bli hållen kan flertalet faktorer staplas på varandra och bli för mycket att hantera.

Det initiala mötet

Hundar är känsliga för människans sinnestillstånd (Hedges, 2014). Det är en fördel att ta några djupa andetag innan intåg i undersökningsrummet för att inte förmedla eventuell känsla av stress till hunden. I undersökningsrummet är det lämpligt att inte stirra, ta på eller närma sig hunden på en gång. Låt hunden se sig om och vänja sig vid området och nya dofter. Tala med djurägaren under tiden, ta anamnes och ta tillfället i akt att observera hunden och dess personlighet.

Hundar undviker att närma sig varandra rakt framifrån då det upplevs som hotande (Hedges, 2014). Det är som djursjukskötare lämpligt att närma sig från sidan av hunden och sedan sätta sig på huk bredvid med kroppen i samma riktning som hunden, eventuellt lite utåtvänd. Undvik ögonkontakt och låt handen närmast hunden vara tillgänglig att bli undersökt. Tar hunden kontakt klappa den kort under haka eller på bröst och observera responsen. Att klappa på nacke

eller rygg kan liknas vid de avståndsökande signaler hundar använder vilket kan uppfattas som hotfullt (O’Heare, 2007). Upplevs det som att hunden uppskattar taktill kontakt och känns avslappnad kan undersökningen fortgå (Hedges, 2014). Håll alltid en lugn men positiv ton. Undvik att luta kroppen över hunden vilket imiterar den hotande kroppsställning hundar använder mot varandra. Inga hanteringsmetoder eliminerar en hunds rädsla helt men reducerar faktorerna som kan föra hunden närmare gränsen av vad den tolererar. För att bedöma hunden och den grad av stress och upphetsning den är i kan tabell 1 vara till hjälp.

Tabell 1. *En skala där hundens emotionella respons vid olika situationer kan poängsättas. Sammanställt från Hedges (2014)*

Nivå	Beteende
1	Avslappnad och positiv.
2	Uppvisar en del lugnande signaler men backar inte undan.
3	Uppvisar mer intensiva lugnande signaler och försöker backa undan.
4	Hotande signaler på låg nivå enbart genom sin kroppspostion.
5	Börjar morra och kan nafs.
6	Intensiva hotsignaler – gör utfall, nafsar och kan bitas.

Identifiera rädsla och osäkerhet

Rädsla är en emotionell respons som karaktäriseras av att hunden försöker undvika ett stimulus (O’Heare, 2007). Det ger ett påslag av sympatiska nervsystemet och en rädd hund kan ge en av tre responser vilka är aggressivitet, undvikande eller att den fryser till och är helt stilla (Yin, 2009).

Hunden kan ge lugnande signaler men de följs åt av tecken på rädsla såsom att hunden blir stel i kroppen, darrar och skiftar tyngdpunkten bortåt (Yin, 2009). Hunden kan ha huvudet lågt och bortvänt samtidigt som den försöker hålla koll vilket gör att ögonvitan kan skymtas. Öronen ligger an mot huvudet, svansen är låg och hunden kan inta en ihopkrupen position. En rädd hund kan frekvent se sig oroligt om, slicka sig om munnen, hässa och kanske gäspa. En rädd hund tar sällan emot godis alternativt tar de emot det väldigt hastigt. Den kan även urinera och defekera samt upplevas som sömnig. Hunden kan uppträda väldigt distra vid mottagande av kommandon den i vanliga fall kan. En rädd hund kan även använda sig av avståndsökande signaler och försöka bluffa sig ur en situation (O’Heare, 2007). En sådan hund kan växla mycket snabbt mellan lugnande och avståndsökande signaler och är en utmaning att hantera.

Hantering av den osäkra eller rädda hunden

För att undvika en ökad stress så är det viktigt att hålla rörelser lugna och använd lugnande signaler såsom att vända bort huvudet något, undvika ögonkontakt, blinka långsamt, vara avslappnad i munnen och föra tyngdpunkten bakåt från hunden (Hedges, 2014). Be ägaren att flytta hunden till mitten av rummet så den inte känner sig trängd utan har en möjlig flyktväg. Godis, leksak eller ett trick hunden gillar är bra att använda för att få fram den och samtidigt få ett mer positivt sinnestillstånd (Yin, 2009). I det läget blir det lättare för personal att komma fram. Yin (2009) föredrar att backa mot en väldigt rädd hund och sätta sig på huk bredvid,

undvika ögonkontakt och erbjuda en godis. Om hunden tar emot belöningen, vänd kroppen lite mot den för att se hur den reagerar med förhoppningen om att den blivit mer avslappnad och bekväm med situationen. Författaren föreslår även att kasta ut godis först så hunden vågar gå runt i rummet och få en positiv koppling till personalen. Motbetingning är en bra teknik att använda med den osäkra hunden. Motbetingning innebär att ett stimulus som orsakar rädsla paras ihop med ett som hunden upplever som positivt (O'Heare, 2007).

Hjälpmedel

Godis

Mat som hjälpmedel är bra som distraktion och för att skapa positiva associationer (Whelan & Yelland 2013). I en fallbeskrivning beskriver Yin (2009) en hund som inte var hanterbar på klinik. Genom sakta stegrande svårighetsnivå och motbetingning med hjälp av godis kunde de tillslut undersöka och ta blodprov utan bekymmer. Varje ny situation som hunden inte klarar av kan arbetas på det här sättet. Det kan vara allt i från att bli klappad och fasthållen till att få på sig en munkorg. Djurägaren kan rekommenderas träna hantering, användandet av munkorg och så vidare med hjälp av motbetingning hemma (Hedges, 2014).

Hållhjälp

Det finns flertalet hålltekniker vilka presenteras i en bok av Sophia Yin (2009). Det viktiga enligt författaren är att inte hålla mer än nödvändigt men att man är alert och har möjligheten att agera. Att använda munkorg är att föredra framför hård fasthållning. Händer ger ett tryck mot hunden för att hålla den i position men också för att tillgodose en känsla av säkerhet (Yin, 2009). Hantera och positionera hunden lugnt och genomtänkt för att undvika att den blir rädd och hamnar ur balans. Använd om möjligt lockande och de kommandon hunden kan för att undvika onödig kontakt och stress. Djurägaren kan påverka sin hund negativt genom sitt sinnestillstånd om hen exempelvis är osäker eller upprörd (Whelan & Yelland, 2013). Detta speciellt om hunden i fråga redan upplevs som väldigt stressad, rädd eller aggressiv. En del individer blir påtagligt mindre utåtagerande om djurägaren inte är med (Moffat, 2008).

Handduk

Handduk fungerar bra på små och mellanstora hundar och kan användas på flertalet sätt, istället för munkorg (Moffat, 2008). Handduken verkar som en skyddande barriär och kan upplevas som mindre konfliktskapande. Det kan vara speciellt användbart på brachycefala hundar som är svåra att använda munkorg på (Whelan & Yelland, 2013). Handduk kan ge tillräcklig kontroll för att genomföra en undersökning eller enklare behandling (Moffat, 2008). Det finns flertalet olika tekniker att använda beroende på hund och vad som skall göras (2009). Exempelvis placeras en ihoprullad handduk runt halsen, hela vägen upp till öronen. För kontroll över frambenen viras ett varv runt halsen och ett varv vidare över frambenen. Med hunden liggandes på rygg i knäet kan den tekniken exempelvis användas till kloklippning och ultraljudsundersökningar.

Munkorg

Munkorg är mindre stressande än att hålla fast hunden med kraft (Hedges, 2014). En hund som tränas vara bekväm med munkorg kan exempelvis bära den redan innan den kommer in till kliniken. En typ av munkorg gör att munnen hålls stängd, dessa brukar vara gjorda av tyg eller läder. Det finns även en munkorg som är formad mer som en korg. Dessa är att föredra då den ger hunden möjlighet att hässa vilket stressade och rädda hundar ofta gör. Att ta bort den möjligheten ökar istället stresspåslaget. Det finns olika tekniker för att använda gasbinda eller ett mjukt koppel som tillfällig munkorg (Yin, 2009). En del individer accepterar lättare dessa metoder och kan vara användbara för korta procedurer såsom temperaturtagning. På mindre patienter som inte accepterar andra munkorgar utan långvarig träning så är det en möjlighet att vid det tillfället använda sig av en så kallad "Air Muzzle" (Moffat, 2008). Det är ett redskap i plast som sitter som en boll över huvudet med hål för ansiktet.

Nosgrimma

Nosgrimman låter utövaren ha kontroll över huvud och kan med fördel användas vid enklare undersökningar och behandlingar (Moffat, 2008). Nosgrimma är användbart när man tränar motbetingning med en osäker hund (Yin, 2009). Metoden fungerar bäst om hunden redan är van vid den men den orsakar inget obehag och kan ofta upplevas som mindre stressande än andra hjälpmedel (Moffat, 2008).

Krage

En krage kan ge tillräcklig säkerhet för att arbeta runt en patient (Moffat, 2008). Kragen bör gå flera centimeter utanför nosen för optimalt resultat men är endast ett alternativ om man kan få på den smidigt och att undersökningen inte innefattar huvudet.

Sedativa

Att envisas med en svår patient som blir alltmer upprörd ökar risken för skada på hund och personal samt riskerar att ge ännu större problem vid framtida besök (Moffat, 2008). Har varsam lågstresshantering och mildare hjälpmedel testats utan önskat resultat så är det lämpligt att överväga sedering i samråd med djurägaren. Faktorer som ålder, medicinsk historia och tänkt behandling avgör om sedering är ett lämpligt alternativ.

Undersökningsbord

För en hund som inte är van vid eller har dåliga erfarenheter av undersökningsbord kan det vara ett stressmoment (Hedges, 2014). För andra fungerar det bra och små hundar är ofta svåra att undvika att luta sig över om de är kvar på golvet. Ha en kommunikation med djurägaren om tidigare erfarenheter. Ett alternativ är att sänka bordet, locka upp hunden och observera responsen för att bedöma dess inställning.

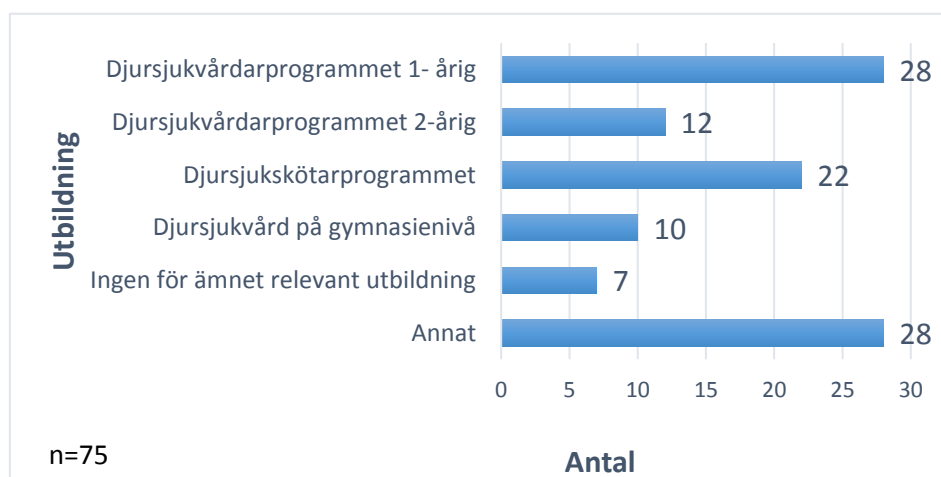
Miljö

Enskilda väntrum för hund och katt minskar stressen för båda arterna (Yin, 2009). Hundar bör ges möjlighet att hållas mer åtskilda. Det kan åstadkommas med hjälp av skärmar, hyllor eller sittplatser i kubform (Hedges, 2014). Ligger väntrummen vid sidan av entrén och receptionen en bit in undviks trängsel vilket kan leda till spända situationer. För att undvika möten i dörren är glasdörrar ett alternativ. Om patienten trots bra förutsättningar blir väldigt stressad i väntrummet är det bättre om möjlighet finns att vänta utanför tills det är möjligt att gå direkt in

på ett rum (Whelan & Yelland, 2013). Vågen som vanligtvis är nästa destination bör stå så att hunden kan gå rakt på och av samt att ytan inte är hal eller obehaglig (Yin, 2009). Skålar med hundgodis bör finnas på strategiska ställen såsom vid receptionen, vågen och i undersökningsrummet. Bra ventilation och goda städrutiner medför att mängden feromoner som hundar utsöndrar när de är stressade inte ligger kvar i miljön lika länge (Hedges, 2014). Både i väntrum och i undersökningsrum kan man använda sig av syntetiska feromoner (Whelan & Yelland, 2013). I en studie av Estelles *et al.* (2006) sågs en signifikant reducering av oro hos hundar efter att Adaptil använts i väntrum och undersökningsrum och resultaten indikerade att Adaptil kan vara ett komplement till andra åtgärder. Djurägaren kan redan hemma förbereda en scarf sprayad med Adaptil och sätta på hunden innan besöket (Hedges, 2014).

Enkätstudie

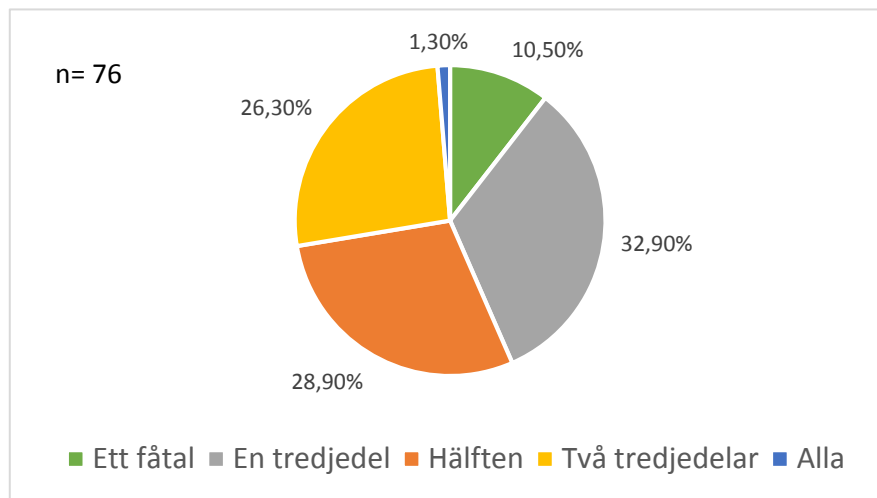
98,6% av de svarande var kvinnor. Totalt besvarade 76 personer enkäten varav en var man. Av de svarande var 26 mellan 20-30 år, 20 var mellan 31-40 år, 15 var mellan 31-50 år och 15 var <50 år gamla. Medelåldern hos de svarande var 38 år, den yngsta var 22 år och den äldsta 65 år. Av dessa 76 hade 17 jobbat inom djurens hälso- och sjukvård i 0-5 år, 17 hade arbetat 6-10 år och 22 hade arbetat 11-20 år. I över 20 år hade 15 svaranden arbetat. Den svarande som hade jobbat kortast hade arbetat i 1 år och den som arbetat längst hade gjort det i 41 år. Medelvärde för tid inom djurens hälso- och sjukvård låg på 13,8 år. Figur 1 visar att större delen av de svarande hade gått någon av de tidigare djursjukvårdarprogrammen eller dagens djursjukskötprogram. Det var 28 som valde alternativet annat, 10 av dessa hade dock även valt ett av de andra alternativen. På följdfrågan för vad de som svarade Annat hade gått för utbildning kunde tendenser till grupperingar ses. De mest frekventa svar som gavs var interna kurser, hundinstruktör, lång erfarenhet och övergångsregler.

Figur 1. Redovisning av utbildning inom relevant område de svarande innehar.

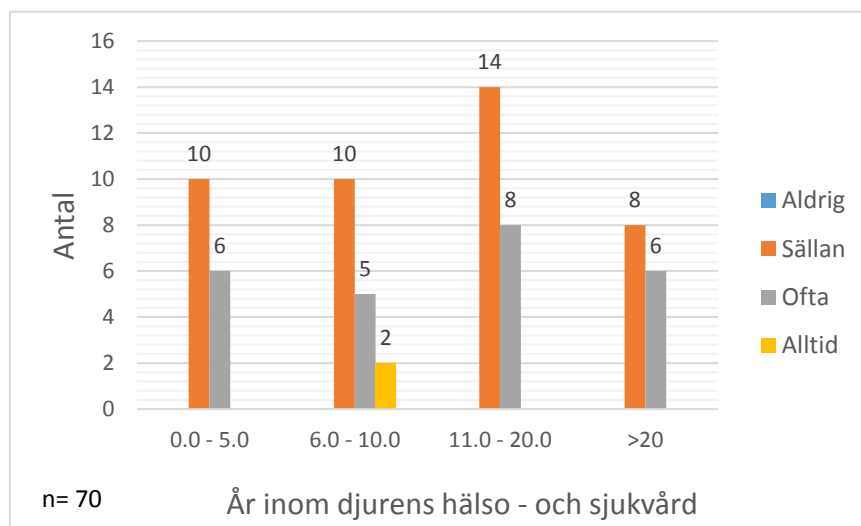
72,4% (55 stycken) höll helt med på påståendet om att etologi är en betydande del av deras dagliga arbete. 27,6% (21 stycken) svarade 3 på en fyrgradig skala där 4 innebar att de helt håller med påståendet. Inga svaranden valde alternativ ett eller två. Figur 2 visar att det var

väldigt jämnt mellan de olika alternativen för frågan kring andelen hundar de svarande möter dagligen som de uppfattar som osäkra eller rädda.

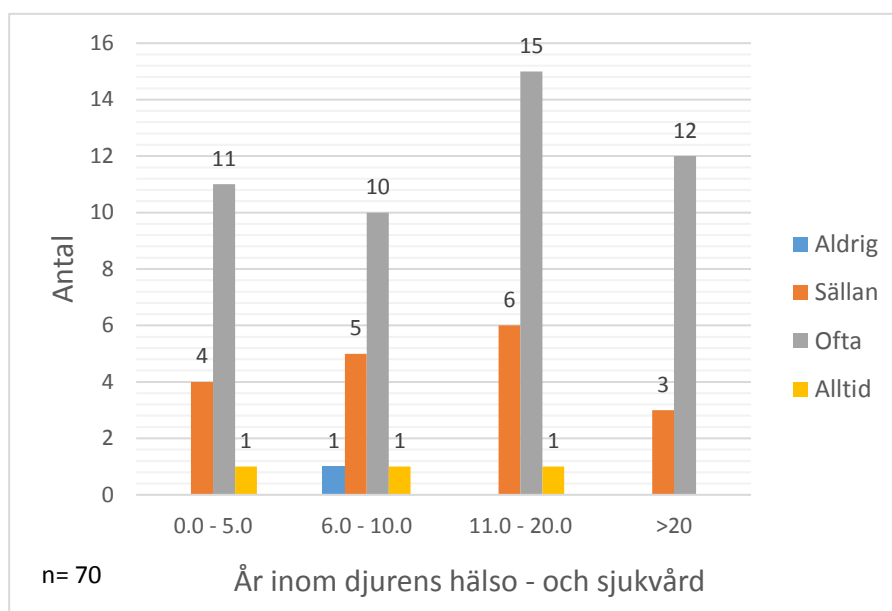
Figur 2. Redovisning för frågan kring andelen hundar de svarande möter dagligen som de upplever som rädda och osäkra.

Sjuttio av de svarande upplevde att djurägaren Ofta påverkade hundens sinnestillstånd negativt genom sitt beteende. Fyra stycken tyckte att djurägaren alltid gjorde det medan en person valde alternativet Sällan. Ingen av de svarande valde alternativet Aldrig. Av de svarande uppgav 63 att de vid det initiala mötet tar första kontakten med djurägaren. Tolv stycken svarade att de tog kontakt med hunden först. Två av de svarande uppgav att de alltid använder munkorg vid utsatta situationer (se figur 3). Flertalet angav att de sällan använder det.

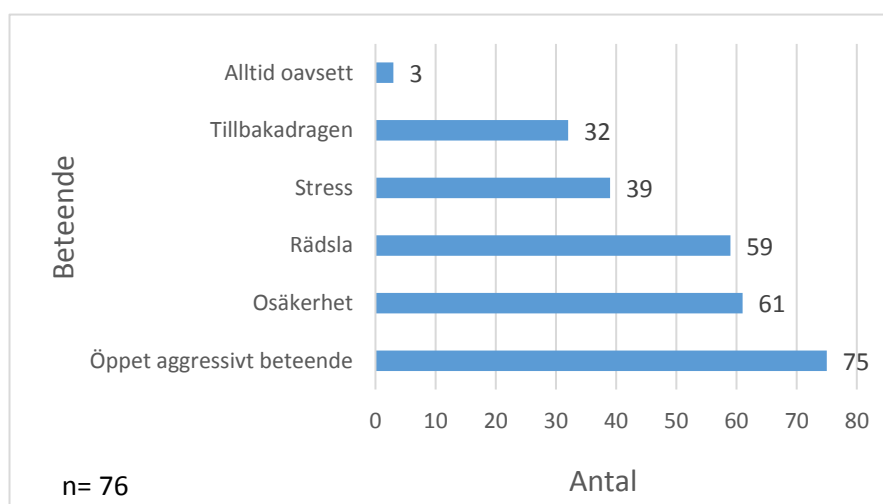
Figur 3. Redovisning av hur många inom varje åldersgrupp som använder munkorg vid utsatta situationer, exempelvis blodprovstagning.

De flesta av de svaranden, oavsett mängd erfarenhet inom djurens hälso- och sjukvård, upplevde att djurägaren ofta är positiv till användning av munkorg.

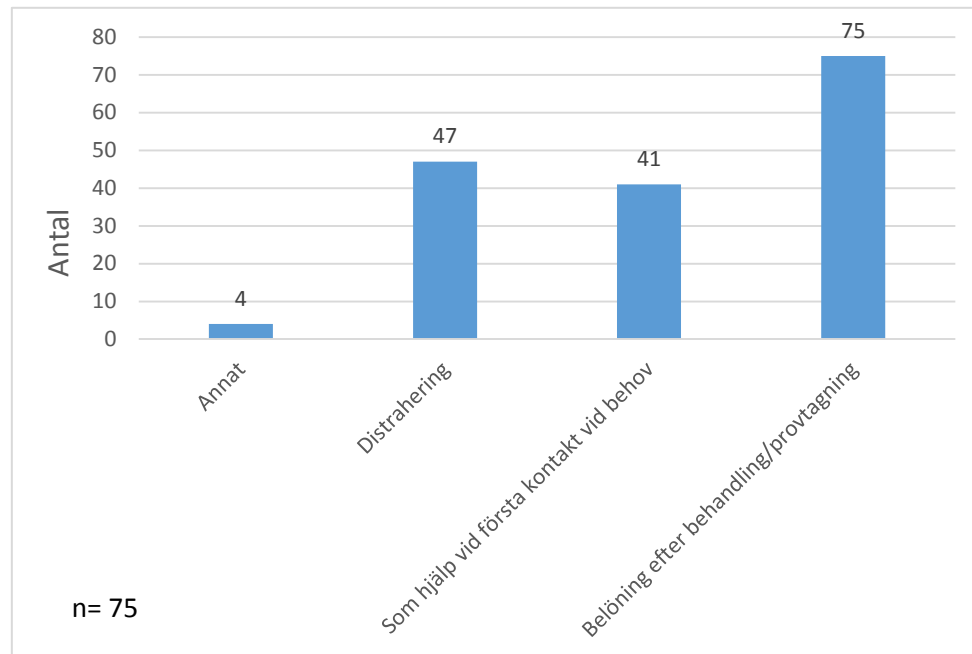
Figur 4. Redovisning av hur många inom varje åldersgrupp som upplever att djurägare brukar vara positiv till användandet av munkorg

Figur 5 visar vid vilka uppvisade beteenden de svarande väljer att använda munkorg. Flertalet svarsalternativ var möjliga och resultatet visade en fallande ordning från öppet aggressivt beteende, osäkerhet, rädsla, stress till tillbakadragen där öppet aggressivt beteende var det alternativ som mottog flest svar.

Figur 5. Redovisning av vid vilka uppvisade beteenden de svarande väljer att använda munkorg

Av 75 som svarade uppgav alla att det finns godis på undersökningsrummen. På följdfrågan i vilka situationer de i så fall använde det svarade alla att de brukade ge det efter behandling/provtagning, se figur 6. Förutom på alternativet annat var det annars väldigt jämnt mellan de andra alternativen.

Figur 6. Redovisning av vid vilka tillfällen godis ges.

En person uppgav att den alltid tar hållhjälp av en kollega, 42 gjorde det ofta och 33 uppgav att de sällan gjorde det. Ingen valde alternativet aldrig. Av de svarande uppgav 61 att de bad om hållhjälp om djurägaren inte ville hålla, 68 bad om hållhjälp av en kollega om djurägaren inte kunde hålla djuret stilla och 67 valde att be om hjälp om djurägaren inte kunde hålla hunden på ett för personalen arbets säkert sätt. Av de svarande uppgav 14 alternativet annat, alla svarade de på följdfrågan där möjlighet gavs att utveckla sitt svar. Generellt sett gav det svar som att hunden upplevs lugnare utan djurägaren, att djurägarens rädsla smittar hunden eller om djurägaren är ledsen. Exempel på fritextsvar följer nedan.

”Om djurägare är stressad eller ledsen. Påverkar hunden”

”Om det känns som att situationen gagnas av någon som har kunskap i hur man håller bäst för att minska stressen”

”Djurägaren gör hunden mer osäker”

”Djuret är ofta tryggare med en som håller stadigt och på rätt sätt”

Elva stycken svarade nej på frågan om det fanns anledningar på grund av hundens sinnestillstånd som de lät bli att ta upp hunden på bordet. Av de svarande uppgav 65 att ja, det fanns sådana situationer. På följdfrågan om när dessa situationer sker involverade de mest frekventa svaren att det var om hunden upplevdes som tryggare på golvet, att hunden redan var

stressad eller upplevdes som rädd, stor hund som blir osäker på bordet och som även kan vara lättare att hålla på golvet. Totalt gavs 62 fritextsvar på följdfrågan. Exempel från dessa anges nedan.

”Mycket rädd eller att djurägare säger att det inte går på bordet”

”Om den blir märkbart stressad och mer svårhanterad”

”Stora hundar blir oftast mer rädda uppe på ett bord”

”Så fort det inte behövs”

På fråga 12 hur de svarande skulle agera vid de givna situationen gick det att ganska genomgående se att vad de gjorde var att ignorera hunden, undvika ögonkontakt, sätta sig på huk vid sidan och låta hunden ta första kontakten. Totalt 74 svar. Nedan följer ett fåtal av kommentarerna.

”Ja alltid. Lugna rörelser, väntar ut hundens egen kontakt, ber djurägaren att hjälpa hunden fram, kastar godis på golvet, väldigt individuellt, helt beroende på vad hunden behöver.”

”Ingen ögonkontakt pratar med djurägaren, ser om hunden själv tar kontakt. Om fortfarande avvaktande, ber djurägaren ta fram/upp hunden.”

”Jag brukar börja med att ignorera hunden, eventuellt sätter jag mig på huk utan att ta kontakt samtidigt som jag pratar med djurägaren för att se om hunden själv vill söka kontakt.”

”Går ner på huk (på "hundens nivå"), kanske inte tar kontakt med hunden på en gång utan fortsätter prata med ägaren, sitter bortvänd från hunden och låter hunden få en chans att först ta kontakt med mig. Om hunden är uppenbart rädd och uppvisar tendenser att bita mig låter jag djurägaren till största del hantera hunden - lyfta, sätta på munkorg tex.

DISKUSSION

Litteratordiskussion

Kommunikationssignaler

Hundar har flertalet medel för kommunikation som används för olika situationer men också ofta parallellt med varandra (Jensen, 2009). Viktigt att ha i åtanke är att hundens sätt att kommunicera främst används för att undvika konflikter (Hedges, 2014). Såsom O’Heare (2007) skriver använder de sig av både avståndsökande och avståndsminskande visuella och akustiska signaler i det syftet. En aggressiv hund är så till vida inte elak av sin natur utan har troligtvis, på grund av tidigare erfarenheter, lärt sig vad den upplever är ett måste att göra för att klara situationen. Det förekommer även bland dagens raser diverse språksvårigheter då människan selekterat fram olika utseenden och beteenden som skiljer sig markant från vargen. Dessa förändringar reducerar hundens förmåga att använda sig av visuella signaler då kroppshållning, ansiktsuttryck och övriga visuella signaler inte är lika nyanserade som hos vargen (Bradshaw & Nott, 1995). Såsom en hund med hängande öron, förändrad kroppshållning eller en kort, rullad svans. Likaså kan en del långhåriga raser ha svårt att resa tillräcklig ragg och kan ha svårigheter att hålla ögonkontakt eller stirra som är ett sätt för hundar att kommunicera. Huruvida det här till stor del påverkar hundens förmåga att kommunicera på ett tillfredställande sätt har inte framkommit under litteratursökningen. Feddersen-Petersen (2007) nämner dock i sin text att en koppling gjorts mellan reduktion i ansiktsuttryck och en ökad risk för aggression i grupper där pudlar och vargar blandats. Språksvårigheter och dess påverkan på hundars kommunikation skulle vara intressant att gå vidare med då det inte bara är intressant i kommunikationen mellan hundar utan även relevant för djursjukskötaren att vara medveten om.

Hjälpmedel

Motbetingning är en teknik där ett obehagligt stimuli paras ihop med ett positivt (O’Heare, 2007). Med hjälp av den tekniken och tålmod kan en rädd hund på klinik bli mer trygg med hantering och undersökning. Det här är en metod som bör användas mer då motbetingning kan användas i alla situationer där hunden känner sig obekvämt. Förstår om det upplevs ta tid men det bör om det görs korrekt ta mindre tid för var gång och ge grund för positiva besök i framtiden istället för att hunden associerar veterinärbesök alltmer negativt och blir allt svårare att hantera. Övriga hjälpmedel såsom hållhjälp, handduk, munkorg, nosgrinna, krage och sedativa bör användas med eftertanke utefter situation. Det viktigaste är att ha vetskap om de olika alternativen, vara uppmärksam för individens behov och våga använda de olika alternativen och se vad som fungerar för en själv också. Att vända sig till hjälpmedlen tidigt ökar arbetssäkerheten för personalen och sänker stressen för hunden. Det allra bästa vore att motivera djurägaren till en väldigt rädd och osäker hund att med hjälp av motbetingning träna mycket hantering hemma och exempelvis lära den att vara bekväm med munkorg. Förebyggande arbete är en viktig del och gör en stor skillnad, något som Yin (2009) trycker på. Det allra bästa vore att redan från dess att hunden är valp förespråka att träna på moment som kan komma att ske hos veterinären i framtiden som att titta på tänderna, lyssna med stetoskop och så vidare.

Hantering på klinik

Hedges (2014) menade att flertalet faktorer spelar in hur hunden upplever ett besök. Utöver att ge goda förutsättningar i miljön är hanteringen på undersökningsrummet en stor del i hur hunden kommer att associera sitt besök på kliniken. Det djursjukskötaren inte vill göra är att

trigga aggressiva beteenden vilket innebär att hundens toleransnivå nåtts. Hedges (2014) menar att en hund i vanliga fall kan klara av olika mindre positiva stimuli var för sig men att när de staplas på varandra kan bli för mycket att hantera. Något som Yin (2009) också nämner. Det som är viktigt är då att reducera de här olika faktorerna. Vid kommunikation använder sig hunden av avståndsökande och avståndsminskade signaler (O’Heare, 2007). Det är något djursjukskötaren kan anamma och efterlikna för att kommunicera rätt saker till hunden. Det innefattar bland annat att inte stå över hunden eller stirra den i ögonen vilka båda är avståndsökande signaler. Det är istället mer lämpligt att närma sig från en vinkel och undvika ögonkontakt vilket Hedges (2014) beskriver är korrekt sätt föra sig. Det viktiga måste vara att se individen och dess behov. Att lära sig läsa hundens signaler och upptäcka även små skiftningar. Att ha förmågan att anpassa sitt eget kroppsspråk och bedöma behovet av eventuella hjälpmedel utefter det lär kräva en hel del träning men det finns mycket att vinna genom att bli duktig på det.

Resultatdiskussion

Responserna på enkäten var tillräckligt god, för ett arbete av den här omfattningen, med totalt 76 svar. En deskriptiv analys genomfördes för att besvara frågeställningarna. Det var få interna bortfall på de frågor där fritextsvar gavs vilket upplevs som positivt då Ejlertsson (2014) i sin bok varnade för att svarsfrekvensen på öppna frågor ofta är relativt låg. Åldersspannet på de svarande visade på god spridning, det var något fler yngre som svarat. Sammantaget vad gäller utbildning och erfarenhet kändes det som en väl fördelad och erfaren skara som besvarade enkäten.

Responserna på fråga två om hur stor andel de svarande upplever som rädda och osäkra i det dagliga arbetet gav en stor spridning över alternativen. Det här kan bero på att de svarande har olika erfarenhet och utbildning inom etologi och det kan skilja på hur de uppfattar små skiftningar i hundens beteende. Det kan också bero på miljön på kliniken, flödena, hur planlösningen ser ut och hur stressad hunden blir av andra faktorer. Så även att om den svarande sedan innan tillämpar lågstresshantering kan det hända att en sådan person inte upplever något osäkra hundar som ett problem.

Övervägande del av de svarande upplevde att djurägaren ofta brukar vara positiv till användandet av munkorg. Ett resultat som förutom djurägarens inställning till stor del kan bero på de svarandes förmåga att läsa av djurägaren. Det vill säga förmågan att presentera användandet av munkorg på ett bra och självklart sätt som gör att djurägaren inte reagerar negativt på förslaget. En fråga som kan ställas är om det här har något att göra med erfarenhet. Att djursjukskötaren skulle bli bättre på att lägga fram förslaget för användandet av munkorg med tiden och därför oftare få en positiv respons av djurägaren, något som gick att se en tendens till i figur 4. Likaså är det intressant huruvida erfarenhet påverkar användandet av munkorg i allmänhet då flertalet sällan använde det, det var dock inget som tydligt kunde ses i figur 3. På följdfrågan vid vilka uppvisade beteenden de använde munkorg blev det intressant nog en fallande ordning från aggressivt beteende, osäkerhet, rädsla, stress, tillbakadragen till alternativet alltid oavsett. Givetvis är det svårt att helt generellt svara på en sådan här fråga då mycket beror på exempelvis vilka förebyggande åtgärder som kan tas, hur djurägaren är, vad det är för hund, om man har en kollega till hjälp och så vidare. Blodprovstagning var exemplet som gavs på en utsatt situation och där kan det även bero på hur provet tas. Yin (2009) föreslår

att ta blodprov i bakben på osäkra hundar vilket kan vara vad flertalet av de svarande också gör och kanske därmed inte känner något behov av munkorg. Det är något som vore intressant att utforska vidare.

Alla respondenter använde godis som belöning efter behandling, andra tillfällen som de ofta användes var som distraktion eller som hjälp vid första kontakt. Resultatet indikerar att godis är ett väl använt hjälpmedel bland de svarande, för mer än bara ett syfte, och överensstämmer med läst litteratur där Whelan & Yelland (2013) menar att mat är bra just som distraktion och för att skapa positiva associationer. Intressant hade varit att veta huruvida djursjukskötarna tog sig tid att arbeta med motbetingning i någon större utsträckning. Det finns en brist på djursjukskötare i dagens läge och det kan upplevas som ett stressigt yrke. Om de upplever att det påverkar hanteringen av djuren hade varit intressant att utforska vidare.

Övervägande del av respondenterna uppgav att det fanns situationer då de låter bli att ta upp hunden på bordet. På följdfrågan om vid vilka situationer det kunde ske var det flertalet som skrev att de behöll patienten på golvet om det var en stor hund, då de ofta känner sig mer osäkra på bordet och kan vara svåra att hålla. Även de som var uppenbart rädda på bordet och försökte kasta sig av fick vara kvar på golvet. Resultatet på frågan överensstämde väl med litteraturen där Hedges (2014) menar att för en hund som inte är van vid eller har dåliga erfarenheter av undersökningsbord kan det vara ett stressmoment att behöva ställas på ett. En tanke är att anledningen till att de svarande nämnde att det specifikt är stora hundar som upplevs som tryggare på golvet kan vara för att det blir en väldigt liten yta för dem att stå på vilket säkerligen kan upplevas som obehagligt. Yin (2009) menar att små hundar istället kan uppskatta att vara på undersökningsbordet, förutsatt att det har ett bra underlag, då det förhindrar att människor står och lutar sig över dem vilket kan upplevas som hotande.

På den sista öppna frågan fick respondenterna beskriva hur de skulle anpassa sitt kroppsspråk vid den beskrivna situationen där en osäker hund var involverad. Sjuttiofyra personer besvarade den här frågan vilket gav ett omfattande och intressant material att analysera. Med tanke på antalet svar var de genomgående väldigt samstämmiga. De svarande var generellt sett överens om att ignorera hunden, undvika ögonkontakt, börja prata lugnt med djurägaren och låta hunden ta första kontakten om möjligt. Samt att sänka sig till hundens nivå och inte stå rakt framför utan med sidan till. Det här är precis det Hedges (2014) rekommenderar djursjukskötaren att göra vid möte med rädda hundar. Yin (2009) beskriver liknande tillvägagångssätt. Sammantaget visar enkäten på en medvetenhet kring hundens sätt att kommunicera och en villighet att anpassa sitt arbete utefter det. Respondenterna visar att de är för att använda hjälpmedel vid behov beroende på situation och beteende. Vilket upplevs som en stor fördel då en stor del av arbetet som djursjukskötare är att se hela patienten. Hur duktig djursjukskötaren blir beror helt på intresse, en vilja att utvecklas och en medvetenhet om att det finns mycket man kan göra för sina patienter utöver det medicinska.

Ett problem inom yrket upplevs vara att tid inte alltid finns, något som en svarande kommenterade på sista frågan i enkäten. Det är viktigt att ta sig den tid som går och göra det bästa av varje situation. Det är dock en brist på djursjukskötare och tidsbrist är ett faktum i många lägen. Förhoppningsvis kommer det här att lösas sig med åren i takt med att fler djursjukskötare utbildas. Djursjukskötaren är på plats för djurens skull och gör sitt bästa för att ge en bra upplevelse både för patient och djurägare. Det kan leda till att djurägaren blir mer

positiv till att komma tillbaka. Det är bra för företaget men främst gör det att djurägaren känner sig trygg med hur hunden hanteras. Djurägaren blir inte avskräckt från att åka till veterinären för att det är ansträngande känslomässigt då hen upplever att hunden tycker det är jobbigt. Förhoppningsvis medför det att fler djurägare söker hjälp i tid istället för att dra sig för att söka hjälp för sitt djur.

Längre fram hade det varit intressant att implementera experimentella studier kring ämnet. Så som att avsätta tid att arbeta mer med osäkra hundars beteende via motbetingning på klinik för att kunna påvisa dess positiva effekt och hur djursjukskötare på ett effektivt sätt kan implementera tekniken. Likaså exempelvis se huruvida en del mer utsatta situationer såsom blodprovstagning fungerar bättre om det tas på ett bakben med en stående hund.

Metoddiskussion

Enkätens svar och huruvida det gav respons utspritt över Sverige är inte möjligt att säga eftersom att enkäten inte visade var i landet respondenterna svarade ifrån. Det är heller inte möjligt att veta hur många från varje arbetsplats som enkäten nådde eller hur många av de som svarade på grund av anonymiteten. Resultatet är inte representativt för Sveriges yrkesaktiva djursjukskötare då urvalet inte var slumpmässigt. Analysen som gjordes av inkommen data är deskriptiv. Enkäten genererade ett tillräckligt underlag sett till arbetets omfång och vem som valde att svara på den är svårt att säga. Med tanke på enkätens inriktning kan det vara så att det främst var djursjukskötare med ett specialintresse för etologi. Det var intressant att se att sextioåtta stycken av de sjuttiosex som svarade hade gått djursjukvårdarutbildningarna i någon form eller djursjukskötarprogrammet. En utbildning på universitetsnivå där ett vetenskapligt kritisk tänkande förespråkas kan innebära att de svarande finner ett intresse att bidra till att ge sina åsikter i en enkätstudie. Det kan också vara högst personligt beroende på faktorer som hundintresse, erfarenhet inom yrket, stress och känslan att ha något att bidra med.

Enkäten och dess frågor är i sig utvecklingsbara. Enkäten som sådan är relativt översiktlig för att täcka en del av de olika hjälpmedlen och hur djursjukskötaren resonerar kring olika situationer. Användandet av hjälpmedel och hur man läser av en situation är ytterst personligt beroende på en persons karaktär. Det kan även bero på utbildning, erfarenhet och hur situationen ser ut. Sett till det skulle det vara intressant att se närmare på olika hjälpmedel mer specifikt var för sig. Det vore dock en utmaning att få till det bra med hjälp av en enkät eftersom varje situation är unik. Frågorna i enkäten känns efter det att respondenterna svarat att de varit förståeliga och enkla att följa. Med de frågor där fyra svarsalternativ gavs fanns det en baktanke. Ejlertsson (2014) menar att det tvingar den svarande att ta ställning. Det finns inget mittenalternativ vilket för resultatet innebär att de svarande måste göra en avvägning och välja sida vilket såklart har en påverkan på resultaten och väl värt att ha i åtanke vid analys. Värt att nämna är hur enkäten distribuerades. Att göra enkäten på en webbaserad plattform upplevdes som ett enkelt sätt att sprida den. Metoden som användes för att sprida enkäten kan dock ha varit en svaghet. Detta då det krävde att mottagaren aktivt behövde ta beslutet att sprida den vidare till resten av personalen.

KONKLUSION

Djursjukskötaren spelar en stor roll i mötet med osäkra och kanske rädda hundar. Det hör till yrket att ha förmågan att se till hela patienten och etologi är en betydelsefull del för att uppnå det. Lugn och eftertänksam hantering är inte enbart till fördel för hunden utan leder även till en säkrare och trevligare arbetsmiljö för djursjukskötaren. Det finns mycket att vinna genom utbildning i lågstresshantering, motbetingning, etologi och kring vilka hjälpmedel som finns att tillgå för att se till att hunden får en så stressfri upplevelse hos veterinären som möjligt. Att utesluta faktorer som orsakar stress är omöjligt på en klinik men att reducera dem är fullt möjligt.

TACK

Ett stort tack till deltagarna i enkätstudien för deras tid och bra kommentarer. Samt till Todd Johansson för god handledning och till skrivgruppen för återkoppling och stöd under skrivprocessen.

REFERENSER

André C, Cadieu E, Fraser C, Galibert F, Guyon R, Hitte C, Kirkness E, Quignon P, Renier C & Touleimat N. 2003. Comparison of the canine and human olfactory receptor gene repertoires. *Genome Biology*. 4.

Amorim I.R, Crandall K.A, Honeycutt R.L, Rice J.E, Maldonado J.E, Lundeberg J, Savolainen P, Vilá C & Wayne R.K. 1997. Multiple and Ancient Origins of the Domestic Dog. *Science Magazine*. 276, 1687-89.

Bubna-Littiz H. 2007 Sensory Physiology and Behaviour. I: Jensen P. (red), *The Behavioural Biology of Dogs*. Trowbridge: Cromwell Press, 91-104.

Bradshaw J & Nott H. 1995. Social and communication behaviour of companion dogs. I: Serpell J. (red), *The Domestic Dog – it's evolution, behaviour and interactions with people*. Cambridge: Cambridge University Press, 115-138.

Braekevelt C.R & Lesiuk T.P. 1982. Fine structure of the canine tapetum lucidum. *Journal of Anatomy*. 136, 157-64.

Brown M, Hare B, Tomasello M & Williamson C. 2002. The Domestication of Social Cognition in Dogs. *Science Magazine*, 298, 1634-36.

Clutton-Brock J. 1995. Origins of the dog: domestication and early history. I: Serpell J. (red), *The Domestic Dog – it's evolution, behaviour and interactions with people*. Cambridge: Cambridge University Press, 7-20.

Crockford S.J. 2006. Rhythms of Life. Victoria, Canada: Trafford Publishing. I: Miklósi A. 2007. *Dog – behaviour, evolution and cognition*. New York: Oxford University Press.

Csányi V, Gácsi M, Kubinyi E, Miklósi A, Topál J & Virányi Z. 2003. A Simple Reason for a Big Difference: Wolves Do Not Look Back at Humans, but Dogs Do. *Current Biology*. 13, 763-66.

Douglas C.W, Hennessy M.B, Miller D.D, Voith V.L & Williams M.T. 1998. Influence of male and female petters on plasma cortisol and behaviour: can human interaction reduce the stress of dogs in a public animal shelter? *Applied Animal Behaviour Science*. 61, 63-77.

Doving K.B, Steen J.B & Thesen A. 1993. Behaviour of dogs during olfactory tracking. *Journal of Experimental Biology*. 180, 247-51.

Ejlertsson G. 2014. *Enkäten i praktiken – En handbok i enkätmetodik*. 3. ed. Lund: Studentlitteratur AB.

En S, Kikusui T, Mitsui S, Mogi K, Nagasawa M, Ohta M, Ohtani N, Onaka T & Sakuma Y. 2015. Oxytocine-gaze positiveloop and the coevolution of human-dog bonds. *Science Magazine*. 348, 333-36.

- Estelles M.G, Hargrave C, Mills D.S & Ramos D. 2006. A triple blind placebocontrolled investigation into the assessment of the effect of Dog Appeasing Pheromone (DAP) on anxiety related behaviour of problem dogs in the veterinary clinic. *Applied Animal Behaviour Science*. 98, 114–126.
- Feddersen-Petersen D.U. 2007. Social Behaviour of Dogs and Related Canids. I: Jensen P.(red), *The Behavioural Biology of Dogs*. Trowbridge: Cromwell Press, 105-119.
- Feuerbacher E.N & Wynne C.D.L. 2015. Shut up and pet me! Domestic dogs (*Canis lupus familiaris*) prefer petting to vocal praise in concurrent and single-alternative choice procedures. *Behavioural Processes*. 110, 47-59.
- Geist T, Jacobs G & Neitz J. 1989. Color-vision in the dog. *Visual Neuroscience*. 3, 119-25.
- Guillén S, Leonard J.A, Valadez R, Wayne R.K & Wheeler J. 2002. Ancient DNA Evidence for Old World Origin of New World Dogs. *Science Magazine*. 298, 1613-16.
- Hare B, Ignacio N, Plyusnina I, Schepina O, Stepika A, Trut L & Wrangham R. 2005. Social Cognitive Evolution in Captive Foxes Is a Correlated By-Product of Experimental Domestication. *Current Biology*. 15, 226-30.
- Harrington F.H & Asa C.S. 2003. Wolf communication. I: Boitani L & Mech D.L. (red), *Wolves: Behavior, Ecology and Conservation*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Hedges S. 2014. *Practical Canine Behaviour: for veterinary nurses and technicians*. Oxfordshire: Cabi.
- Heffner H.E. 1998. Auditory Awareness. *Applied Animal Behaviour Science*. 57, 259-68.
- Hesse B & Zeder M.A. 2000. The Initial Domestication of Goats (*Capra hircus*) in the Zagros Mountains 10,000 Years Ago. *Science Magazine*. 287, 2254-57.
- Jensen P. 2009. *The ethology of domestic animals – an introductory text*. 2ed. Bodmin: MPG Books Group.
- Koler-Matznick J. 2002. The origin of the dog revisited. *Anthrozoos*. 2, 98-118.
- Leonard J.A & Vilá C. 2007. Origin of Dog Breed Diversity. I: Jensen P. (red), *The Behavioural Biology of Dogs*. Trowbridge: Cromwell Press, 38-58.
- Miklósi A. 2007. *Dog – behaviour, evolution and cognition*. New York: Oxford University Press.
- Moffat K. 2008. Addressing Canine and Feline Aggression in the Veterinary Clinic. *Veterinary Clinics Small Animal Practice*. 38, 983-1003.

- Murphy J. 1995. Vision in Dogs. *Journal of The American Veterinary Medical Association*. 207, 1623-34.
- O’Heare J. 2007. *Aggressive Behavior in Dogs*. Ottawa Canada: DogPsych Publishing.
- Overall K.L. 1997. *Clinical Behavioral Medicine for Small Animals*, 1ed. Missouri: Mosby.
- Paxton D.W. 1998. Urban animal management: A naturalistic perspective. Canberra: Australian National University. I: Paxton D.W. 2000. A case for a naturalistic perspective. *Anthrozoös*. 1, 5-8.
- Schenkel R. 1967. Submission: It’s Features and Function in the Wolf and Dog. *American Zoologist*. 7, 319-329.
- Serpell J. 1995 . *The Domestic Dog – it’s evolution, behaviour and interactions with people*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Whelan F & Yelland T. 2013. An introduction to handling aggressive patients. *The Veterinary Nurse*. 2, 569-575.
- Yin S. 2002. A New Perspective on Barking in Dogs. *Journal of Comparative Psychology*. 116, 189-193.
- Yin S. 2009. *Low stress handling, restraint and behavior modification of dogs & cats – techniques för developing patients who love their visits*. California: CattleDog Publishing.
- Zimen E. 1981. *The Wolf: A Species in Danger*. New York: Delacorte Press. I: Jensen P. (red), *The Behavioural Biology of Dogs*. Trowbridge: Cromwell Press.

BILAGOR

Bilaga 1: Enkät

Hej! Anna Stohm heter jag och gör nu mitt examensarbete på Djursjukskötprogrammet i Uppsala. Valt ämne är etologi inom djuromvårdnad med fokus på hantering av rädda och osäkra hundar. Den här enkäten syftar till att få en uppfattning kring hur yrkesverksamma djursjukskötare möter dessa hundar på polikliniken samt hur tillgängliga hjälpmedel används, du är självklart helt anonym. Jag skulle bli väldigt tacksam för ditt svar på enkäten. Tack på förhand för din tid och deltagande!

BAKGRUNDSINFORMATION

Kön:

Ålder:

År inom djurens hälso- och sjukvård (oavsett yrkestitel):

Har du någon tidigare utbildning inom djuromvårdnad eller annat relevant ämne? Flera svarsalternativ är möjliga:

- Djursjukvårdarprogrammet 1-årig
- Djursjukvårdarprogrammet 2-årig
- Djursjukskötprogrammet
- Djursjukvård på gymnasienivå
- Inget för ämnet relevant utbildning
- Annat

Om du svarade **ANNAT** på frågan ovan, skriv gärna vilken utbildning:

FRÅGOR

1. Etologi är en betydande del av det dagliga arbetet för en Djursjukskötare.

Håller inte med 1-2-3-4 Håller helt med

2. Hur stor andel av de hundar du möter dagligen i arbetet skulle du uppskatta visar tecken på rädsla och osäkerhet?

- Ett fåtal
- En tredjedel
- Hälften
- Mer än två tredjedelar
- Alla

3. Hur ofta upplever du att djurägaren påverkar hundens sinnestillstånd negativt genom sitt beteende?

- Aldrig
- Sällan
- Ofta
- Alltid

4. Vem tar du den huvudsakliga första kontakten med när du träffar hunden och dess ägare?

- Djurägaren
- Hunden

5. Hur ofta använder du munkorg vid mer utsatta situationer exempelvis blodprovstagning?

- Aldrig
- Sällan
- Ofta
- Alltid

6. Brukar djurägare vara positivt inställda till användandet av munkorg?

- Aldrig
- Sällan
- Ofta
- Alltid

7. Vid vilka uppvisade beteenden väljer du att använda munkorg vid utsatta situationer? Flera svarsalternativ är möjliga.

- Öppet aggressiv
- Osäkerhet
- Rädsla
- Stress
- Tillbakadragen
- Alltid oavsett

8. Finns det godis tillgängligt i polrummen?

- Ja
- Nej

Om du svarade **JA** på frågan ovan: I vilka situationer använder du det? Flera svarsalternativ är möjliga.

- Belöning efter behandling/provtagning
- Som hjälp vid första kontakt vid behov (om möjligt beroende på besöksorsak)
- Som distrahering
- Annat

9. Hur ofta tar du hjälp av en kollega som hållhjälp?

- Aldrig
- Sällan
- Ofta
- Alltid

10. Av vilka anledningar tar du hjälp av en kollega att hålla i patienten? Flera svarsalternativ är möjliga.

- Djurägaren vill inte hålla
- Djurägaren kan inte hålla hunden stilla
- Djurägaren kan inte hålla hunden på ett för dig arbetssäkert sätt.
- Annat

Om du svarade **ANNAT** på frågan ovan, beskriv när:

11. Finns det situationer beroende på hundens sinnestillstånd som du väljer att inte ta upp hunden på undersökningsbordet?

- Nej
- Ja

Om du svarade **JA** på frågan ovan, beskriv när:

12. Hur agerar du om du går in på ett undersökningsrum och möter en hund som känns väldigt osäker, inte gärna tar kontakt och helst sitter mot djurägarens ben. Vid första kontakten med den hunden, anpassar du ditt kroppsspråk och i så fall hur?:

Bilaga 2: Information via mejl

Hej!

Mitt namn är Anna Stohm och jag går nu tredje och sista året på djursjukskötprogrammet vid SLU. Nu i vår skriver jag mitt examensarbete som kommer att kretsa kring etologi inom djuromvårdnad med fokus på hantering av rädda och osäkra hundar. Som en del av detta har en enkät utformats och jag skulle vara väldigt tacksam om personalen på ert djursjukhus vill fylla i den. Enkäten tar inte många minuter att göra och är helt anonym.

Den är riktad mot de i personalen som är leg. djursjukskötare och arbetar pass på polikliniken. Skriver till Er med förhoppningen att Ni vill sprida vidare länken nedan till den personalen på Er arbetsplats.

Länk till enkät: <http://goo.gl/forms/imDPgMhYB9>

Arbetet kommer framåt sommaren ligga tillgängligt att söka efter på epsilon:
http://stud.epsilon.slu.se/cgi/search/advanced_om intresse att följa upp resultatet av enkäten finns.

Tack på förhand för er tid.

Med Vänlig Hälsning

Anna Stohm

Bilaga 3: Påminnelse

Hej!

Anna Stohm heter jag och sände tidigare i vår ett mail till er med info om en enkät som går ut till alla leg. djursjukskötare som arbetar pass på polikliniken. En enkät som är en del av det examensarbete som jag skriver inför stundande examen på Djursjukskötprogrammet vid SLU. Den är helt anonym och tar inte många minuter att fylla i.

Vill varmt tacka alla som svarat, det känns verkligen roligt att få börja arbeta med det material som kommit in!

Sänder ut en liten påminnelse om att enkäten är öppen till och med måndagen 11 April för de som inte hunnit svara eller missat att se den.

Länk till enkät: <http://goo.gl/forms/imDPgMhYB9>

Med Vänlig Hälsning

Anna Stohm